

Bilaga 3 : Psykoanalytisk & retorisk statsvetenskap

Vissa uppslag har varit svåra att utnyttja eftersom de så till den grad strider mot bokens funktionella upplägg. Framförallt gäller detta de psykoanalytiska & retoriska argumenten som, om man tar dem på allvar, förvandlar monarkin till en irrationell kulturyttring.

* * *

A. MONARKISTER SOM FASCISTER/NAZISTER

Eftersom fascismen/nazismen är republikanska rörelser förefaller det i efterskott egendomligt att de har förknippas med just monarkin. Anledningen förefaller vara att fascisternas italienska ledare Benito Mussolini efter sin beryktade marsch mot Rom 1922 av dåvarande kungen Viktor Emanuel III utsågs till att bilda regering eftersom fascisterna ansågs som den enda realistiska motkraften mot landets socialistiska upprorsmakare. Även Hitler ville utnyttja monarkins dragningskraft & kallade sig i början av sin maktutövning för tillfällig riksföreståndare. Ytterligare fascister som ungraren Miklós Horthy & spanjoren Francesco Franco framställde sig som monarkister.

Den engelska & även den svenska vänstern tolkade detta som att monarkin & fascismen/nazismen var politiskt besläktade och eftersom det inte fanns något rationellt skäl för arbetarklassen att stödja dem måste det finnas något irrationellt skäl. Alternativen blir en lista över allt som den akademiska vänstern vid denna tidpunkt föraktade: Massans okunnighet, kändiskultur, magiskt tänkande, religion, nationalism & det undermedvetna. Jag hänvisar till Olechnowicz (2011 & 2018).

* * *

B. NAIV MONARKISM

Monarkister framställs påfallande ofta som mindre vetande. Inom forskningen använder man hellre termen "naiv monarkism". Begreppet påstås ha myntats av Karl Marx i hans pamflett (1852) "Louis Bonapartes adertonde brumaire" där han betonar att monarkins betydelse ofta överdrivs. Det förefaller dock som ett missförstånd. Begreppet är äldre än så. Jag citerar Mamonova (2018):

"The belief in a good tsar and bad boyars is known in Russian history as naïve monarchism. This myth was the backbone of the Tsarist regime, contributing to the regime's persistence for many years. It portrayed the tsar as a just and benevolent intercessor of ordinary people, whereas all failures were ascribed to officials, who deliberately misrepresented and misinformed the country's leader.

This myth was personally maintained by the tsar to secure his authority and existing order. Symbolic acts such as standing godfather to the child of a poor peasant or public instances of humiliating or executing arrogant nobles and officials were practiced by many Russian tsars, including Ivan the Terrible and Peter the Great.

Peasants, in their turn, expressed reverence and devotion to the tsar and asked for his patronage and intervention in their disputes with local powerholders. Some of them truly believed in a good tsar and evil boyars. However, many people purposefully employed this myth in their grievances. By demonstrating their naively and misguided loyalty to the tsar, peasants obtained significant immunity from prosecution and managed to defy noblemen and reduce tributes and taxes."¹

Någon motsvarande svensk undersåtamentalitet verkar inte ha existerat. Det svenska inställningen till kungahuset var efter alla omvälvningar ganska så avdramatiserad: Respektfull men familjär.

---

¹ Mamonova 2018.

Monarkin var inte av Gud given. Monarker hade både tillsats, avsatts, abdikerat & avrättats. Det var också detta att ståndsriksdagen gjorde att medelsvensken visste mer än medelryssen om hur det politiska systemet fungerade. Svenska kungar regerade inte genom dekret. De förhandlade med stånden. (Se kapitel 1 & 28; Nordin 2009.)

Den ryska definitionen av ”monarkins rätta natur” verkar ha letat sig in i den svenska debatten via syndikalisterna. T ex Vilhelm Moberg påstod att han redan i ungdomen kommit att hata monarkin efter att ha läst anarkisten Krapotkin & den ungsocialistiska (=syndikalistiska) tidningen Nya Folkviljan.

* * *

C. LOJALITET SOM SAMHÄLLSDYGD

Det är inte så att monarkister är lojala mot systemet. Lojalitet är systemet.

Inom monarkikretsar lever lojalitet mot kungahuset kvar som en tradition. Den republikanska misstanken är att lojaliteten till kungahuset innebär att de tar avstånd från demokratin & det parlamentariska styrelsesättet. Det förefaller dock inte så. I så fall skulle en majoritet av befolkningen redan ha röstat för att byta statsskick. Monarkisternas lojalitet tycks handla om något annat än politik. Hypotetiskt är den begriplig om tolkad genom Josiah Royce's moralfilosofi baserad på just lojalitet:

“If loyalty is a supreme good, the mutually destructive conflict of loyalties is in general a supreme evil. If loyalty is a good for all sorts and conditions of men, the war of man against man has been especially mischievous, not so much because it has hurt, maimed, impoverished, or slain men, as because it has so often robbed the defeated of their causes, of their opportunities to be loyal, and some times of their very spirit of loyalty. ...

And so, a cause is good, not only for me, but for mankind, in so far as it is essentially a loyalty to loyalty, that is, is an aid and a furtherance of loyalty in my fellows. It is an evil cause in so far as, despite the loyalty that it arouses in me, it is destructive of loyalty in the world of my fellows. My cause is, indeed, always such as to involve some loyalty to loyalty, because, if I am loyal to any cause at all, I have fellow-servants whose loyalty mine supports. But in so far as my cause is a predatory cause, which lives by overthrowing the loyalties of others, it is an evil cause, because it involves disloyalty to the very cause of loyalty itself.”²

Lojalitet i Royce tolkning tycks således vara förlorarsidans sista ”argument”. När alla rationella argument är uttömda återstår lojaliteten till en förlorad, menings- eller värdelös sak, som får sitt värde genom själva engagemanget, inte genom någon förväntad framgång eller belöning.

*

Royce moralfilosofi publicerades 1908. Nästa monografi i ämnet, John Connors ”The sociology of loyalty”, lät vänta på sig till 2007 & är ett försök att definiera begreppet lojalitet som en emotion, för att kunna uttrycka sig generellt om fenomenet. I vårt fall: Är lojaliteten till kungahuset samma sak som lojaliteten till den egna familjen eller till nationen? Svaret på det är att lojaliteten till den egna familjen är starkast, men att kungahuset & nationen genom att beskrivas med familjeattribut, även de kan väcka samma känslor, om än inte lika starka. Det finns en omfattande utgivning av kungliga ”familjealbum” som jag dock hoppar över. Monarkisterna förväntar sig att de kungliga i

---

² Royce 1908: ss. 116-119.

egenskap av ”familjemedlemmar” skall bemötas med respekt. Det har dock varit ont om den varan från republikanskt håll.

Connors slutsatser är allmängods inom reklamforskningen, där ”exposure”, ”brandloyalty” & ”transfer” är viktiga begrepp. Monarkier, särskilt den engelska monarkin, anses genom sin långa historia, medieexponering, positiva associationer & igenkännbarhet ha högt marknadsvärde och därför bidra till åtminstone turismnäringen & medierna. Eftersom det brittiska kungahuset modernisering följt det svenska mönstret som det beskrivs i Balmer m fl (2004, 2005 & 2006), verkar svensk monarki ligga i utvecklingens framkant. ”The bleeding edge of modernity”, som amerikanerna uttrycker det. I praktiken yttrar det sig som att kungahuset medlemmar tycker synd om sig själva, och att deras sympatisörer högaktar dem för deras offervilja.

* * *

D. BEGÄRETS DUNKLA MÅL

När monarkin definieras som en symbol snarare än en maktfaktor faller den under psykoanalysens domäner. Idéhistorikern Edda Manga (2020) har skrivit en essä om monarkin som ett irrationellt inslag i den svenska politiken där hon framför idéer liknande statsvetaren Cecilia Åse, etnologen Mattias Frihammar & massmedieforskaren Kristina Widestedt som alla placerar monarkin i ett gränsland mellan dikt & verklighet. Liksom Åse anser Manga att det gjort monarkins samhällsroll omöjlig att analysera. ”Monarkin undkommer politisk analys genom att dess verkningar företrädesvis framträder på känslomässiga och identifikatoriska plan.” Hon gör dock ett försök:

”Utgångspunkten är observationen att det finns element i monarkins plats på det politiska fältet i Sverige som yttrar sig som ovilja att tänka, förnekelse, bortförklaring, förflamning och nonsens. Den psykoanalytiska teoribildningens förståelse av symptom [Jacques Lacan] framstår som särskilt väl skickat att belysa sådana fenomen.”³

Rensar man Mangas slutsatser från de psykoanalytiska facktermerna är den ett angrepp på vecko-tidningsestetiken, som påstås ha gjort kungahuset immunt mot politisk kritik genom att vädja till läsekretsens intresse för vackra bilder, skvaller, m m & utesluta det som inte passar in i ”sago-berättandet”. I stället för politiska fakta kolporteras en opolitisk projektionsyta för läsekretsens fantasier. En sådan fantasi med politiska konsekvenser är enligt Manga myten om monarkin som samhällskitt, en falsk gemenskap, som liksom nationalkänslan döljer klasskampen:

”Finns det plats för kungahuset i demokratin? Det korta svaret är nej. Krav på lojalitet till monarkin som förutsättning för tillhörighet i nationen och villkor för demokratiska rättigheter synliggör en grundläggande samhällskonflikt som gäller demokratin som sådan. Ett enhetligt nationellt folk som delar intressen behöver inga demokratiska beslutsprocesser, bara duktiga uttolkare av folkets vilja och effektiva sätt att neka de som inte tillhör folket (i meningen [att de] har andra intressen eller perspektiv) demokratiska rättighetsanspråk. Det är ett envælde.”⁴

Manga har särskilt retat upp sig på den Sverigedemokratiska riksdagsmotionen att invandrare (hon kommer från Colombia) skall svära en lojalitetsed. I SD:s formulering: ”En utländsk medborgare som önskar få ett svenskt medborgarskap bör avkrävas en ed om att han eller hon svär trohet och lojalitet till Sveriges konung, svenska staten och den svenska nationen.”⁵

---

³ Manga 2020: s. 116.

⁴ Manga 2020: s. 134.

⁵ Motion 2014/15:2911.

* * *

E. FÖRNUFT, KÄNSLA & REALPOLITIK

*They got all the power,
but we got all the good songs!*
Tom Lehrer

Det har varit svårt att hitta forskning om hur väljarnas känslobaserade ståndpunkter skall hanteras inom parlamentarismens ram. Historiskt har de behandlats som politikerförakt. Nu för tiden som faktaförakt. Monarkidebatten handlar dock snarare om politisk passivitet (=undersåmentalitet) & hur den skall motarbetas. Historikern Jens Ljunggren har mycket att säga om hur partier & organisationer har gått till väga:

”Ordet ”känslopolitik” har ofta använts nedsättande. Historikern Ute Frevert har nyligen omdefinierat begreppet och gjort det analytiskt användbart. Enligt henne är känslopolitik *politik med känslor om känslor*. Av intresse för forskningen är då inte vad politiska aktörer känner utan hur de använder känslorna som resurser, råmaterial och verktyg. 1900-talet politiker har ägnat sig åt att formulera ideologier och att företräda bestämda samhällsintressen, men detta har inte varit nog. De har också bedrivit känslopolitik genom att aktivt uttrycka, kommunicera och iscensätta känslor i både demokratier och diktaturer. Samtidigt visar Frevert att detta förvisso inte har varit fallet bara i modern tid.”⁶

Kritiken har varit att intressekonflikter alltid skapar känslor, konstigt vore det väl annars, men att den problematiken är sekundär. I Ljunggrens version används känslorna tvärtom för att legitimera åsikter & mana till handling. De ingår i den politiska retoriken. Ytterligare en version är den marxistiska uppdelning i under- & överdeterminerade konflikter: Känslor, attityder, verklighetsbilder, diskurser o s v har blivit självständiga (kulturella) politikområden utan självklart samband med samhällets ekonomiska bas. Ideologi har blivit emotionologi. Inom statsvetenskapen talar man om affektiv polarisering. Att åsikterna inte har någon saklig grund.⁷

Ideologi & emotionologi är svår att hantera inom ramen för det parlamentariska systemet. Inom parlamentarismen handlar det om att övertyga eller kompromissa. Då måste man ha samma verklighetsbild som motståndaren. I monarkidebatten är detta inte fallet. Mycket riktigt har frågan politiskt gått i stå & övertagits av massmedia som är ett naturligare forum givet betingelserna.

*

Emotionologi handlar ofta om empati, förmågan att leva sig in i andras känslor. Om nationalkänsla, raskänsla, klasskänsla, o s v är en föreställd gemenskap med befolkningsgrupper, är det ett kort steg till monarkismen som en föreställd gemenskap med regenten, kungahuset & etablissemanget. Det är samma psykologi. Förmodligen kan man rangordna empatins ”integrativa effekt” genom antalet människor som ingår i den föreställda gemenskapen. Monarkin minst. Därefter samhällsklasser & nationer. Religion & raser flest. Vilket förmodligen är anledningen till att monarkin ofta kombineras med en statskyrka eller något annat med bred uppslutning.

Graden av empati varierar. Kvinnor är mera empatiska än män. Äldre är mera empatiska än yngre. De med kort utbildning mera empatiska än akademiker. Ju mer gemensamt & ju längre bekantskap, desto mera empati. O s v.⁸ Detta stämmer med opinionsstudierna (se

⁶ Ljunggren 2015: s. 7.

⁷ Renström m fl. 2020.

⁸ Davis 1996.

kapitel 33). Monarkin har på detta sätt kunnat leva vidare, eftersom statsvetenskapliga argument upplevs som irrelevanta. De enda argument som biter är känslorargument av typen karaktärsmord & ett oförskämt uppträdande. Förtalskampanjerna av monarkin har av den anledningen, åtminstone i det korta perspektivet, varit mycket effektiva (se kapitel 34).

Referenser

- +Andersson, Ulrika, Carlander, Anders & Öhberg, Patrik. (red.) (2020.) Regntunga skyar. SOM-rapport nr 76. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- *Balmer, John M T, Greyser, Stephan A, Urde, Mats. (2004.) Monarchies as Corporate Brands. Bradford University School of Management. Working Paper No 04/24, july 2004. <researchgate.net> (2018-01-01).
- *Balmer, John M T. (2005.) Comprehending the Constitutional Monarchies of Britain and Sweden : Issues of Trust and Corporate Brand Management. Working Paper No 05/35, december 2005. <researchgate.net> (2018-01-01).
- *Balmer, John M T, Greyser, Stephan A, Urde, Mats. (2006.) The Monarchy as a corporate brand : Some corporate communications dimensions. European Journal of Marketing, july 2006. <researchgate.net> (2018-01-01).
- +Brown, David; Crowcroft, Robert & Pentland, Gordon. (red.) (2018.) The Oxford handbook of modern British political history, 1800-2000. Oxford: Oxford University Press.
- +Burman, Anders & Kaveh, Shamal. (red.) (2020.) Demokratien och det politiska : Essäer om samtidens politiska tillstånd. Södertörn Studies in Intellectual and Cultural History 2. Södertörns högskola.
- *Connor, James. (2007.) The sociology of loyalty. New York: Springer.
- *Davis, M. (1996) Empathy : a social psychological approach. Boulder, Colo: Westview Press.
- +Griffiths, Clare V J; Nott, James J & Whyte, William. (red.) (2011.) Classes, cultures, and politics : essays on British history for Ross McKibbin. Oxford: Oxford University Press.
- *Ljunggren, Jens. (2015.) Den uppskjutna vreden : socialdemokratisk känslopolitik från 1880- till 1980-talet. Lund: Nordic Academic Press.
- *Mamonova, Natalia. (2018.) Vladimir Putin – a tsar without loyal subjects? I: <utrikesmagasinet> (2018-04-23). [Utrikespolitiska institutets nättidning.]
- *Manga, Edda. (2020.) Kungligt begär : Den undertryckta konflikten mellan monarki och demokrati. I: Burman & Kaveh red. 2020: ss. 115-138.
- *Marx, Karl. (1852.) Louis Bonapartes adertonde brumaire. <marxists.org> (2021-01-01).
- *Motion 2014/15:2911. David Lång och Mikael Jansson (SD). Medborgarskapets betydelse.
- *Nordin, Jonas. (2009.) Frihetstidens monarki – Konungamakt och offentlighet i 1700-talets Sverige. Stockholm: Atlantis.
- *Olechnowicz, Andrej. (2011.) Britain's 'Quasi-Magical' Monarchy in the Mid-Twentieth Century? I: Griffiths m fl. red. 2011: ss. 70-84.
- *Olechnowicz, Andrej. (2018.) The Monarchy. I: Brown m fl. red. 2018: ss. 205-222.
- *Renström, Emma A, Bäck, Hanna & Schmeisser, Yvonne. (2020.) Vi ogillar olika. Om affektiv polarisering bland svenska väljare. I: Andersson m fl. 2020.
- *Royce, Josiah. (1908.) The Philosophy of Loyalty. New York: The MacMillan Company. <iupui.edu> (2019-01-01).